

Міністерство освіти і науки України
Львівська національна академія мистецтв

Затверджено Приймальною комісією
Львівської національної академії мистецтв
“23” лютого 2010 р., протокол № 4
Голова Приймальної комісії
А.А.Бокотей

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Програма іспиту для вступників за освітньо-
професійними програмами “Бакалавр”
(4 роки навчання)

(галузь 0202 “Мистецтво”)

Напрями:

6.020205 “Образотворче мистецтво”

6.020206 “Реставрація творів мистецтва”

6.020208 “Декоративно-прикладне мистецтво”

6.020210 “Дизайн”

Денна та екстернатна форми навчання

Методичні матеріали з історії України для вступників. — Львів: ЛНАМ,
2010. — 38 с.

Розробив:

доктор історичних наук, професор Пасічник Михайло Степанович

Рецензент:

доктор історичних наук, професор Сухий Олексій Миколайович
Львівський Національний університет ім І.Я.Франка

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИХ ІСПИТІВ	5
КРИТЕРІЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ОЦІНОК	9
ПРОГРАМА КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”	11
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	36

ВСТУП

Процес національного відродження, що охопив нашу державу, докорінна ломка стереотипних уявлень про історичний процес, повернення із забуття цілих історичних пластів, сотень імен державних і наукових діячів - усе це дає можливість наново переосмислити історичне минуле України, без глибокого пізнання якого, без звернення до національних джерел, народної пам'яті, тисячолітнього життєвого досвіду, неможливо виробити вірні орієнтири на майбутнє.

Усе це пояснює, чому посилюється потяг молоді до вступу на гуманітарні факультети університетів та академій. Тим хто вирішив обрати Львівську національну академію мистецтв, цікаво знати, які предмети йому доведеться вивчати у вищому навчальному закладі. Цей перелік охоплює широке коло загальногуманітарних та спеціальних дисциплін. Серед них: історія України, українська та зарубіжна культура, історія мистецтва, іноземні мови, проблеми екології в історії суспільства, соціальна психологія, етика, естетика, інформатика, політологія, філософія мистецтва та багато інших дисциплін.

Випусник вищого навчального закладу повинен володіти фундаментальними гуманітарними знаннями, їх науковою методологією, навиками творчого мислення і самостійного прийняття соціально-відповідальних рішень, прагнути до інтелектуальних цінностей людства; виявляти й прогнозувати основні напрями історичного та соціального розвитку; вільно володіти іноземними мовами, ефективною методикою навчально-виховного процесу і ораторською майстерністю, відповідними навичками науково-дослідницької роботи.

Для студентів ЛНАМ, ці завдання набувають особливої ваги. Знання з історії України, окремі прийоми, методи, форми її вивчення у сукупності з правильним застосуванням методики навчання в цілому, забезпечують формування базових знань, вмінь та навичок, необхідних для майбутнього фахівця. Тому вступники, по-перше, повинні мати належну шкільну підготовку і, по-друге, показати на вступних випробуваннях високий рівень володіння знаннями, вміннями та навичками з історії України, отриманими у загальноосвітній школі.

Усіх, хто вирішив поєднати свою долю з гуманітарною наукою, ми хочемо попередити, що останнім часом внаслідок відмовлення від одностороннього висвітлення історичних подій змінилися і традиційні погляди на історію, зокрема на шлях, пройдений народом України з найдавніших часів до сьогодення, на її визначних синів, на події, що раніше трактувались лише з класових позицій. Набутком гласності стали безліч фактів, що раніше замовчувались або приховувались.

З огляду на це, в Україні розроблено нову концепцію шкільної гуманітарної науки. Програма з історії України для середніх навчальних закладів набула якісно нового вигляду. До неї, зокрема, введено ряд нових розділів, тем, визначені нові підходи до характеристики економічних, суспільно-політичних процесів, історичних подій та діячів.

Тому підготовка до вступного іспиту з історії України в Львівську національну академію мистецтва передбачає не тільки ґрунтовне опанування абітурієнтом фактичного матеріалу, але й ознайомлення із сучасними поглядами на минуле нашої Вітчизни, новими оцінками історичних подій.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИХ ІСПИТІВ

На вступних іспитах до Львівської національної академії мистецтва застосовується комплексний підхід в оцінюванні знань вступників з історії України. Знання, які вони повинні мати, включають отримане від учителів на уроках і здобуте в ході самостійної роботи як на уроках, так і в процесі виконання домашніх завдань. Головне завдання абітурієнтів полягає у тому, щоб показати глибину і повноту знань усієї шкільної програми.

Методичні вказівки Міністерства освіти і науки України зводяться до того, що визначальним аспектом методики вивчення історії у школі є особистість учня з її потребами та інтересами, індивідуальними здібностями, базовими знаннями, рівнем сформованості вмінь тощо. Поєднані в учнівську групу (клас) учні створюють неповторну комбінацію потреб, інтересів та пізнавальних можливостей, яка виключає шаблонний підхід у навчанні. Один і той же зміст не може бути однаково опрацьований в різних класах, тому в побудові уроків, виборі структурних форм учителі керуються, насамперед, методичною доцільністю та особливостями конкретних умов. Це надає їм можливість самостійно варіювати матеріалом, творчо підходити до організації навчання учнів. Успішним є те навчання, яке створює атмосферу зацікавленості, небайдужості до матеріалу, що розглядається, спільного пошуку вирішення навчальної проблеми.

Характерно, що сучасними вимогами до уроку є відсутність стандартних ознак у його структурі та методиці, розмивання меж між його елементами. Учні досить часто намагаються виявляти своє історичне мислення не під час опитування матеріалу чи при його закріпленні, а безпосередньо в процесі аналітичної роботи над новим матеріалом. Такі дискусії дають поглиблені знання окремих історичних фактів чи подій, але через обмеженість відведеного для уроку часу, іноді позбавляють

учителя можливості всебічно та в повному обсязі висвітлити увесь програмний матеріал. Тому, надзвичайно актуальним стає необхідність самостійного доповнення власних знань самим учнем завдяки індивідуальній позакласній роботі.

Відповідно до вимог шкільної методики критерієм оцінки відповідей є не лише знання матеріалу у повному обсязі, що залишився в пам'яті учня, але й вміння його аналізувати, узагальнювати, активно використовувати в нестандартній (позанавчальній) ситуації; вміння самостійно здобувати знання, вести пошуково-дослідницьку роботу. Ця обставина ще раз підкреслює важливість позаурочної та позашкільної роботи.

Сучасне навчання — це навчання проблемно-діалогічне. Воно починається зі створення зразка розв'язання проблеми (проблемний виклад, колективне виконання лабораторно-практичних робіт). Наступними кроками є самостійна проблемно-пошукова діяльність учнів (учнівське дослідження, індивідуальне виконання лабораторно-практичної роботи, розв'язання навчальної проблеми), колективна проблемно-діалогічна діяльність учнів (навчальний диспут, дискусія, сюжетна або театралізована вистава), спільна проблемно-діалогічна діяльність учнів і вчителя (продуктивний діалог, евристична бесіда, рольова гра). Сприяти ефективній роботі вчителя та учнів покликані також хрестоматії, дидактичні матеріали тощо.

За умови дотримання вищезазначених вимог під час вивчення історії України у школі вступники мають змогу показати необхідний рівень знань, умінь і навичок, складаючи вступні іспити до ЛНАМ.

Однак, як показує практика, багато хто з абітурієнтів не виконує завдань програми, отримує меншу кількість балів головним чином тому, що не враховує ряду факторів в процесі навчання, які згодом перетворюються у типові і досить поширені помилки. До них, зокрема, належать:

- залишення поза увагою стереотипів, зумовлених віковими особливостями колишніх школярів (найбільше — семи- та восьмикласників), які напівлегендарно сприймають історичний матеріал, особливо під час вивчення тем праісторії, початків історичного життя українського народу і періоду українського середньовіччя;
- зосередження головної уваги на героїчних сторінках історії українського народу (Київська Русь, Визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького, національно-визвольна боротьба 1917-1921 рр. тощо), що дає лише фрагментарне і далеко неповне розуміння історичного матеріалу, порушує логіку взаємозв'язку і взаємозумовленості історичних явищ та подій;

- недостатня увага до вивчення тем, що стосуються економічної, соціальної історії та, особливо, історії культури;
- залишення поза увагою фактичного матеріалу історичних джерел, що подаються у підручниках та хрестоматіях;
- механічне заучування хронології подій і відсутність розуміння їх взаємозв'язків та взаємозумовленостей;
- епізодичність та фрагментарність у засвоєнні історичного матеріалу і відсутність розуміння ходу історичного процесу в цілому, складності в доведенні закономірностей появи та існування конкретних історичних явищ, фактів, подій тощо.

Успішна підготовка до складання іспитів безпосередньо залежить від рівня засвоєння матеріалу шкільної програми курсу. Тому вступник, знаючи загальні вимоги, викладені у цих методичних матеріалах, повинен врахувати особливості власної шкільної підготовки і заповнити наявні у ній прогалини. Вони, як правило, полягають у тому, що викладання історії у різних школах здійснювалось по-різному (особливо відчувається різниця у підготовці вступників міських та сільських шкіл), вчителями, які акцентували увагу на різних історичних аспектах, навчання проводили з розрахунку на різний контингент учнів. Слід також враховувати різний суспільний досвід, а то й політичні переконання вступникам, що походять з різних регіонів України. У даному випадку головним повинен бути принцип історичної об'єктивності. Необхідно також оптимізувати можливості доступу до навчальної, хрестоматійної літератури, історичних джерел тощо.

Абітурієнти повинні врахувати і те, що вивчення історії України у школі перебуває на стадії становлення. Тому шкільна програма постійно вдосконалюється, видозмінюється навчальний матеріал шкільних підручників та хрестоматій. Сучасні ж вступники розпочинали вивчення історії України п'ять років тому, коли діяли інші шкільні програми та були інші підручники, а вимоги на вступних іспитах до ЛНАМ сформовані відповідно до нинішніх вимог Міністерства освіти України.

У кінцевому підсумку, окрім врахування методичних рекомендацій загального характеру, кожен абітурієнт повинен знайти найбільш прийнятний та ефективний у його умовах спосіб підготовки матеріалу вступного іспиту. В ході цієї підготовки необхідно в'яснити для себе загальну структуру, обсяг, методи та способи вивчення, рекомендовану літературу, особливості вивчення конкретних тем та вимоги щодо рівня знань.

Рекомендується спочатку, на прикладі окремих тем, практично відпрацювати власну схему вивчення предмету. Для цього абітурієнти повинні навчитись у формі тез складати конспект матеріалу, записувати головне, визначальне і таким чином фіксувати саму логічну схему тієї чи іншої теми. А потім – “нарощувати” її конкретними фактами, подіями,

датами, статистичним матеріалом тощо. Під час домашньої підготовки доцільно ознайомлюватись з рекомендованою у програмі додатковою літературою, попередньо вивчивши її довідковий та науковий апарат, і доповнювати отриманий у підручниках матеріал додатковими знаннями інших джерел.

Підготовку до іспиту необхідно проводити у два етапи. На першому — здійснити загальне ознайомлення з курсом, що виглядатиме як пригадування раніше вивченого у школі. Бажано переглянути усі підручники та хрестоматії за 7 — 11 класи, відтворити у пам'яті назви тем і параграфів, історичні терміни, визначення, ілюстрації, хронологічні таблиці тощо. Це забезпечить значно більшу ефективність роботи на другому етапі — поглибленого вивчення усіх тем.

На вступному іспиті абітурієнт повинен давати відповідь лише по суті поставленого у білеті чи додаткового або уточнюючого питання. Відповідь має бути поширеною, всебічною, логічною, повною та об'єктивною. Мова вступника має бути чіткою, доступною, лаконічною, побудованою за принципом “словам тісно, а думкам — широко”.

Екзаменаційне завдання з історії України для вступників.

1. Чому незважаючи на підтримку військ С. Петлюри і поляків перемогла радянська влада в Україні?

II. Діяльність якої з політичних течій Західної України 20-30-х років, на Вашу думку, найбільше відповідала інтересам українського народу?

III. Тестові завдання:

1. Хто був першим київським князем з династії Рюриковичів?

2. Розставте у хронологічній послідовності наступні події: ліквідація Київського удільного князівства, ліквідація Волинського удільного князівства, Кревська унія, Люблінська унія.

3. Який гетьман підписав з Москвою Коломацькі статті?

4. У якому році була заснована Головна Українська Рада?

5. Назвіть справжнє ім'я генерала Тараса Чупринки.

Запропоновані вище методичні рекомендації мають на меті допомогти вступникам у цілісній і всебічній підготовці курсу “Історія України” та сприяти покращенню їх відповідей на вступних іспитах.

КРИТЕРІЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ОЦІНОК

Оцінювання результатів вступних випробувань з історії України здійснюється відповідно до вимог, які передбачені у загальноосвітній школі і включають комплексне врахування рівня знань, умінь та навичок вступників.

Оцінюється рівень виконання вступниками навчальних завдань, під час роботи над якими вони демонструють власне історичне мислення: повноту, всебічність та логіку усних відповідей, відповідей на уточнюючі та додаткові питання.

При цьому враховується:

- розуміння вступниками взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особливостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язання поставлених завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Відповідно до рішення екзаменаційної комісії ЛНАМ відповіді вступників оцінюються бальною системою. З предмету “Історія України” шкала балів становить: 0 — 12. Залежно від знань, які показані абітурієнтами на вступному іспиті, їм виставляється відповідна кількість балів, виходячи з наступних критеріїв:

0-3

- немає знань більшої частини програмного матеріалу та головного фактичного матеріалу;
- немає розуміння ходу історичного розвитку України в цілому і окремих його етапів;
- відсутнє розуміння історичних закономірностей та взаємозв'язків;
- відповіді на питання білета, на додаткові чи уточнюючі питання безсистемні чи помилкові;
- відсутні знання основного матеріалу шкільних підручників;
- відсутнє володіння необхідними для виконання завдання уміннями

4-6

- наявні знання основної частини програмного матеріалу, але питання розкриваються неповно, абітурієнт показує лише окремі знання і умінням;
- відповідь непослідовна, недостатньо самостійна, аргументація слабка, в її ході допускаються неточності і помилки;
- відповіді на уточнюючі і додаткові питання невпевнені;
- показано загальні знання з історії України, але є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках,
- самостійно проаналізовано головні етапи історичного процесу;
- показано загальні знання основного матеріалу шкільних підручників, але порушується логіка викладу;
- мова спрощена.

7-9

- знання в обсязі шкільної програми є глибокими, але абітурієнт має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- наявне володіння методами аналізу історичних явищ, процесів, подій та окремих фактів, однак при доборі фактів припускаються незначні помилки;
- самостійно, логічно і послідовно здійснюються узагальнення та робляться висновки;
- показано знання основних джерел з історії України і вміння їх критично оцінювати;
- наявне вміння застосовувати здобуті з предмету знання при аналізі суспільно-політичного та соціально-економічного сучасної України.
- висловлюється власне ставлення, але в аргументації зустрічаються окремі неточності, мова добра.

10-12

- вільне володіння визначеними програмою знаннями уміннями;
- відповідь побудована на основі самостійного мислення;
- показано глибоке розуміння історії України в цілому, вміння аналізувати головні її етапи, окремі факти та події, правильно і в достатній кількості підібрано необхідні для відповіді факти;
- наявне вміння систематизувати знання, структурувати історичний розвиток в цілому та окремі його етапи;
- показано вміння робити на основі історичного матеріалу обґрунтовані висновки та узагальнення;
- показано глибоке знання історичних джерел, основної та додаткової літератури, рекомендованої шкільною програмою;

- доведено вміння критично оцінювати українську історичну спадщину, висловлюється власне ставлення до історичного матеріалу;
- у ході відповіді застосовуються елементи історичного прогнозування;
- відповідь чітка і завершена, мова добра.

Вищенаведені критерії систематизовані у чотири групи. Вимоги до знання навчального матеріалу у кожній з них відповідають шкільним вимогам щодо оцінювання навчальних досягнень учнів з історії, які включають наступні рівні: початковий, середній, достатній, високий. Кожна з цих груп має нижню і верхню межу балів. Тому оцінка знань вступників у методичному відношенні включатиме два етапи. На першому етапі відповідно до зазначених критеріїв визначатиметься належність показаних вступником знань до однієї з чотирьох груп, а на другому, залежно від того, як виконані критерії конкретної групи, виставлятиметься певна кількість балів.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ” (для середньої загальноосвітньої школи)

7 КЛАС

Вступ

Предмет, значення історії України, її періодизація. Стародавня та середньовічна історія України. Роль археології у вивченні давньої історії України. Археологічні культури.

Тема 1. СТАРОДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Початки людського життя в Україні

Поява і розселення людей на території України. Найдавніші стоянки. Життя архантропів періоду раннього палеоліту. Освоєння людьми теренів України за середнього палеоліту. Палеоантропи (неандертальці), заняття та початки духовного життя. Поява людини розумної, її заняття. Найвідоміші стоянки пізнього палеоліту.

Найдавніші землероби та скотарі на території України

Криза мисливського суспільства. Поширення землеробства й скотарства за неоліту та енеоліту. Трипільська культура. Прабатьківщина та території розселення трипільців. Господарство і побут. Духовне життя. Скотарі Степу. Середньостогівська та Ямна культури. Індоевропейці.

Ранній залізний вік на українських землях. Світ кочовиків

Кіммерійці. Кочове життя. Походи проти землеробів Лісостепу. Чорноліська культура. Скіфи: розселення та заняття. Розквіт скіфської держави. Духовний світ Великої Скіфії. Сармати.

Античні міста-колонії в Північному Причорномор'ї

Причини та особливості грецької колонізації. Найголовніші міста-колонії. Забудова грецьких міст. Державне життя. Господарство. Духовне життя. Боспорське царство. Занепад грецьких міст-держав Північного Причорномор'я.

Давні слов'яни

Прабатьківщина слов'ян. Речові пам'ятки давніх слов'ян. Писемні джерела. Суспільне життя. Господарство давніх слов'ян: рільництво та скотарство, ремесло.

Слов'яни під час Великого переселення народів

Під владою готів та гунів. Військові походи слов'ян проти Візантії. Переселення на Балканський півострів. Розселення слов'янських племен на Дунай. Розселення на північ. Зародження сучасних східнослов'янських народів. Витоки українського народу.

Тема 2. ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗКВІТ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Східнослов'янські племена — предки українців — напередодні утворення держави

Розселення східнослов'янських племінних союзів — предків українців. Формування апарату влади. Дулібський племінний союз. Державотворчі процеси в Середньому Подніпров'ї. Виникнення Києва. Князь Кий. Духовне життя давніх українців. Сусіди східнослов'янських племен.

Київська держава за перших князів

Утворення держави з центром у Києві. Походження назви "Русь". Князь Аскольд, його походи на Візантію. Утвердження династії Рюриковичів. Правління Олега. Розширення меж Київської держави. Зовнішньополітична діяльність. Князь Ігор. Походи проти Візантії.

Київська Русь за князювання Ольги та Святослава

Княгиня Ольга, її внутрішньополітичні реформи. Спроби впровадження християнства. Відносини із сусідами. Князь Святослав. Похід проти Хозарії. Балканські походи. Внутрішня політика Святослава.

Київська Русь за часів князя Володимира Великого. Запровадження християнства як державної релігії

Початок правління князя Володимира. Формування державної території. Територіальний поділ. Захист південних рубежів. Зміцнення великокнязівської влади, внутрішньополітичні реформи. Розбудова столиці. Запровадження християнства як державної релігії: передумови, заходи, значення.

Київська Русь за часів правління князя Ярослава Мудрого

Міжусобна боротьба між синами Володимира Великого. Утвердження Ярослава в Києві. Зміцнення великокнязівської влади та стабілізація внутрішнього життя. “Руська правда”. Культурно-освітнє та церковне життя. Зовнішньополітична діяльність. Ярослав Мудрий — людина і державник.

Київська Русь за наступників Ярослава. Володимир Мономах

Правління Ярославичів. Боротьба з кочовиками. Повстання киян 1068 р. Боротьба за київський стіл між Ярославичами. Любецький з’їзд князів. Володимир Мономах — людина й політик. Утвердження Мономаха на київському столі, його державні заходи. Правління Мстислава Володимировича.

Тема 3. КИЇВСЬКА РУСЬ ЗА ЧАСІВ РОЗДРОБЛЕНОСТІ. ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА — ПРАВОНАСТУПНИЦЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Роздробленість Київської Русі

Причини і сутність роздробленості Київської Русі. Політичний і економічний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського князівств середини XII — першої половини XIII ст. Боротьба за київський стіл. Ідея єдності Русі в “Слові о полку Ігоревім”.

Утворення Галицько-Волинської держави

Галицька й Волинська землі: утворення і зростання князівств. Піднесення Галицького князівства за Ярослава Осмомисла. Об’єднання Волинського і Галицького князівств 1199 р. Держава Романа Мстиславича. Становище Галицько-Волинського князівства по смерті Романа Мстиславича. Утвердження Данила Романовича в Галичі.

Монгольська навала на українські землі

Битва на р. Калці. Похід на Русь орд хана Батия. Взяття Переяслава та Чернігова. Оборона й падіння Києва. Похід на галицько-волинські землі. Золотоординське ярмо.

Галицько-Волинська держава за князя Данила Галицького та його наступників

Внутрішня і зовнішня політика Данила Романовича. Ярославська битва. Відносини із Золотою Ордою. Коронація Данила. Правління Юрія І Львовича. Останні галицько-волинські князі. Занепад Галицько-Волинської держави.

Тема 4. ПОЛІТИЧНИЙ УСТРІЙ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК КИЇВСЬКОЇ РУСІ ТА ГАЛИЦЬКО- ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ IX — XIV ст.

Політичний, соціальний устрій і господарське життя Київської Русі та Галицько-Волинської держави

Політичний устрій. Соціальна піраміда: основні верстви та система залежності. Феодальне землеволодіння. Феодальні повинності. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі. Міста. Гроші.

Писемність, освіта, наукові знання, література, театральні дійства, музика Київської Русі та Галицько-Волинської держави

Розвиток української мови. Виникнення східнослов'янської писемності. Епіграфічні та книжні пам'ятки. Школи. Бібліотеки. Природничі та математичні знання. Усна народна творчість. Билини. Перекладна та оригінальна література церковного й світського спрямування. Літописання. Нестор. “Слово о полку Ігоревім”. Розвиток музичної творчості. Скоморохи, музичні інструменти.

Архітектура й образотворче мистецтво Київської Русі та Галицько-Волинської держави .

Будівництво фортець та міських укріплень. Забудова міст. Кам'яне храмове будівництво Київської Русі. Особливості архітектури Галицько-Волинського князівства. Замки. Монументальне мистецтво. Іконопис. Аліпій. Розвиток книжкової мініатюри. Ювелірна справа.

Історичне значення Київської Русі та Галицько-Волинської держави

Місце Київської Русі та Галицько-Волинської держави в історії українського народу. Походження і поширення назви “Україна”. Походження і розвиток національної символіки. Міжнародне значення Київської Русі та Галицько-Волинської держави, їх внесок до скарбниці духовної культури людства.

Тема 5. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ (У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIV — ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVI ст.)

Початок литовського та польського володарювання на українських землях

Боротьба Польщі, Угорщини та Литви за галицько-волинські землі. Вхідження Волині, Київщини, Чернігово-Сіверщини, Поділля до складу Литовської держави. Особливості суспільно-політичного устрою українських земель у складі Великого князівства Литовського. Кревська унія. Остаточне встановлення влади Польщі в Галичині.

Українські землі під владою Литви та Польщі наприкінці XIV — в першій половині XVI ст.

Ліквідація Вітовтом удільних українських князівств. Боротьба з Тевтонським орденом. Городельська унія. Повстання литовсько-руської знаті на чолі з князем Свидригайлом проти Польщі. Утворення Українсько-Білоруської держави. Битва під Вількомиром. Відновлення та остаточна ліквідація Київського і Волинського удільних князівств. Змова князів 1481 р.

Українські землі в складі Угорщини, Молдавії та Московської держави. Крим і українське Причорномор'я

Закарпаття у складі Угорщини. Буковина у складі Молдавського князівства. Московсько-литовські війни кінця XV — початку XVI ст. Завоювання Московською державою Чернігово-Сіверських земель. Битва під Оршею. Татари в Криму та Причорномор'ї. Утворення Кримського ханства.

Соціальний устрій та господарське життя в Україні у другій половині XIV — першій половині XVI ст.

Основні групи привілейованого стану: князі, пани, шляхта. Князь К.Острозький. Становище інших соціальних станів. Національні й соціальні рухи на українських землях. Розвиток сільського господарства, ремесла і торгівлі. Міста. Магдебурзьке право.

Культурне й церковне життя в другій половині XIV— першій половині XVI ст.

Умови і стан розвитку культури. Розвиток української мови. Усна народна творчість. Освіта. Ю.Дрогобич. Початок українського книгодрукування. Ш.Фіоль. Літописання. Архітектура й містобудування. Малярство та книжкова мініатюра. Становище православної церкви на землях Великого князівства Литовського та Польського королівства.

8 КЛАС

Тема 1. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ВЛАДОЮ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ. НАРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Люблінська унія. Початок польського володарювання на українських землях

Політичне становище українських земель у середині XVI ст. Збереження українською шляхтою державотворчих традицій. Князь В.К.Острозький. Передумови об'єднання Великого князівства Литовського і Польського королівства. Люблінський сейм 1569 р. Суспільно-політичні зміни на українських землях після Люблінської унії.

Виникнення українського козацтва та Запорозької Січі

Причини виникнення українського козацтва. Господарська діяльність козаків. Поява перших січей. Д.Вишневецький. Утворення козацької держави — Запорозької Січі. Козацька символіка.

Наростання національно-визвольної боротьби. Повстання 90-х років XVI ст.

Зростання ролі козацтва в житті України. Утворення реєстрового козацтва. Молдавський похід І.Підкови. Повстання 1591 — 1596 рр. під проводом К.Косинського та С.Наливайка. Місце повстань кінця XVI ст. в національно-визвольному русі.

Українське козацтво у першій чверті XVII ст. Гетьман П.Конашевич-Сагайдачний.

Військове мистецтво козацтва. Морські походи козаків. Гетьман П.Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Участь українського козацтва у Хотинській війні.

Національно-визвольні повстання українського народу 20 — 30-х рр. XVII ст.

Соціально-економічне та політичне становище України 20 — 30-х рр. XVII ст. Польсько-козацький збройний конфлікт 1625 р. Повстання під проводом Т.Федоровича (Трясила) (1630), І.Сулими (1635). Національно-визвольне повстання 1637 — 1638 рр. під керівництвом П.Павлука, Я.Острянина, Д.Гуні.

Тема 2. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ РУХ В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI— ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.

Церковне життя в другій половині XVI ст. Берестейська церковна унія

Становище православної церкви. Православні братства. Реформаційні та контрреформаційні рухи в Україні. Церковні собори в Бересті 1596 р., створення Української греко-католицької церкви.

Церковне життя у першій половині XVII ст.

Вплив Берестейської унії на розвиток церковного життя в Україні. Становище греко-католицької та православної церков. Відновлення вищої православної ієрархії. Й.Борецький. Митрополит П.Могила, його заходи щодо впорядкування церковного життя. Спроби церковного порозуміння.

Культура України в другій половині XVI — першій половині XVII ст. Розвиток освіти та науки

Умови і стан розвитку культури. Розвиток української мови. Пересопницьке Євангеліє. Стан шкільництва. Острозька академія. Братські школи. Утворення Києво-Могилянської академії. Книгодрукування. Діяльність І.Федоровича в Україні. Перші друковані підручники.

Розвиток літератури, музики, архітектури, образотворчого мистецтва в Україні в другій половині XVI — першій половині XVII ст.

Усна народна творчість. Література. Латиномовна поезія. Розквіт полемічної літератури. І.Вишенський. Літописання. Драматична література й театр. Музика. Архітектура й містобудування. Оборонні споруди. Скульптура. Живопис. Мистецтво гравюри.

Тема 3. НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПРОТИ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ СЕРЕДИНИ XVII ст. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Передумови і початок Національно-визвольної війни українського народу проти польського панування

Причини Національно-визвольної війни. Б.Хмельницький — людина і політик. Підготовка збройного виступу проти Речі Посполитої. Битви на Жовтих Водах та під Корсунем.

Розгортання Національно-визвольної війни в 1648 — 1649 рр.

Битва під Пилявцями. Визвольний похід українського війська в Галичину. Програма розбудови Української козацької держави. Відновлення воєнних дій 1649 р. Збарзько-Зборівська кампанія. Укладення Зборівської угоди.

Утворення української козацької держави — Гетьманщини

Органи державної влади. Адміністративно-територіальний устрій. Українська армія. Сподвижники Б.Хмельницького. Фінансова система. Судочинство. Місце України в міжнародних відносинах тогочасної Європи. Зовнішня політика Гетьманщини. Зміни в соціально-економічному житті українського народу.

Воєнно-політичні події Національно-визвольної війни 1650 — 1653 рр.

Відновлення воєнних дій. Берестецька битва. Білоцерківський мирний договір. Перший молдавський похід Б.Хмельницького. Батозька битва. Молдавські походи 1652 — 1653 рр. Жванецька облога. Внутрішнє і зовнішньополітичне становище Гетьманщини наприкінці 1653 р.

Українсько-російський договір 1654 р. Продовження Національно-визвольної війни

Відносини між українською державою і Росією. Українсько-російська міждержавна угода 1654 р. Перебіг воєнних дій проти Польщі в 1654 — 1655 рр. Похід в Галичину 1655 р. Віленське російсько-польське перемир'я 1656 р. Зміна зовнішньополітичної орієнтації Б.Хмельницького. Дії українського війська в Польщі 1656— 1657 рр. Б.Хмельницький: політик, дипломат, полководець.

Тема 4. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст. ПОДІЛ ГЕТЬМАНЩИНИ ТА БОРОТЬБА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Україна в роки правління гетьмана Івана Виговського

Становище в українській державі після смерті Б.Хмельницького. Гетьман І. Виговський, його зовнішня та внутрішня політика. Гадяцька угода. Російсько-українська війна 1658 — 1659 рр. Конотопська битва.

Порушення територіальної цілісності української держави — Гетьманщини

Гетьман Ю.Хмельницький. Переяславський договір 1659 р. Чуднівська кампанія 1660 р. та укладення Слободищенської угоди. Гетьман П.Тетеря, його діяльність. Боротьба за владу на Лівобережній Україні. Гетьман І.Брюховецький. Андрусівське перемир'я.

Правобережна та Лівобережна Україна в 60—80-х рр. XVII ст.

Гетьман П.Дорошенко, його боротьба за об'єднання України. Гетьман Д.Многогрішний. Гетьман Лівобережної Гетьманщини І.Самойлович, його внутрішня і зовнішня політика. Військово-політичний союз гетьмана П.Дорошенка з Туреччиною. Боротьба за гетьманство між П.Дорошенком, П.Суховієм і М.Ханенком. Похід султанського війська на Україну. Зречення П.Дорошенком гетьманства. Чигиринські походи турецько-татарського війська. Бахчисарайський мир. “Вічний мир”. Перший Кримський похід.

Запорозька Січ у другій половині XVII ст.

Запорозька Січ у складі Гетьманщини. Участь запорожців у війнах проти Польщі, Османської імперії та Кримського ханства. Кошовий отаман І.Сірко. Політика московського уряду щодо Запорозької Січі. Економічне життя Запорозької Січі.

Господарське життя і політичний устрій Лівобережної Гетьманщини та Слобідської України в другій половині XVII ст.

Масова колонізація українцями Слобожанщини. Заснування слобідських міст. Адміністративно-територіальний устрій Лівобережної Гетьманщини та Слобідської України. Органи влади. Соціальні стани. Землеволодіння. Розвиток сільського господарства, ремесел і промислів, торгівлі. Підпорядкування Української православної церкви Московському патріархатові.

Тема 5. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVII — У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.

Гетьманщина та землі Правобережної України наприкінці XVI — на початку XVIII ст.

Гетьман І.Мазепа: людина і політик. Коломацькі статті 1687 р. Зовнішня та внутрішня політика. Культурно-освітні заходи гетьмана І.Мазепа. Другий кримський похід. Відродження козацького устрою на Правобережній Україні. С.Палій. Національно-визвольне повстання 1702 — 1704 рр.

Україна в подіях Північної війни. Повстання гетьмана Івана Мазепа

Участь українських полків у Північній війні. Похід Карла XII в Україну. Українсько-шведський союз. Воєнно-політичні акції російського царя проти українців. Приєднання запорожців до шведсько-українського союзу. Зруйнування Чортомлицької Січі. Полтавська битва. Місце гетьмана І.Мазепа в українському національно-визвольному русі.

Гетьман Пилип Орлик і його Конституція

П.Орлик — гетьман в еміграції. Ухвалення “Пактів і Конституцій законів і вольностей Війська Запорозького”. Створення Орликом антиросійської коаліції. Похід на Правобережну Україну 1711 р. Прутський похід Петра I. Наслідки Прутського мирного договору для України. Спроби створити нову антиросійську коаліцію.

Україна після Полтавської битви. Посилення колоніальної політики Російської імперії

Становище в Україні після Полтавської битви. Заходи, спрямовані на підриє економіки Гетьманщини. Наступ царату на українську мову, культуру. Решетилівські статті. Гетьман І.Скоропадський. Діяльність Малоросійської колегії. Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України. П.Полуботок. Відновлення гетьманства. “Рішительні пункти”. Гетьман Д.Апостол, його реформи. Діяльність “Правління гетьманського уряду”. Відновлення гетьманства 1750 р. Гетьман К.Розумовський, його діяльність. Заснування Нової Січі.

Тема 6. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVIII ст.

Розвиток культури України в другій половині XVII — першій половині XVIII ст.

Особливості розвитку культури. Освіта і книгодрукування. Києво-Могилянська академія. Колегіуми в Чернігові, Переяславі, Харкові. Розвиток літератури: поезія, богословські твори, літописна та історична проза. Козацькі літописи. Графіка. І.Щирський. Живопис. І.Руткович. Й.Кондзелевич. Музика. Театр. Архітектура. Бароко. Скульптура.

9 КЛАС

Тема 1. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст. ЛІКВІДАЦІЯ РОСІЙСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Правобережжя та західноукраїнські землі. Національно-визвольна боротьба

Причини національно-визвольної боротьби. Розгортання гайдамацького руху. Коліївщина. М.Залізник. Опришківський рух. Поділи Речі Посполитої та українські землі. Зміни у політичному становищі правобережних і західноукраїнських земель.

Лівобережна та Слобідська Україна. Ліквідація Гетьманщини

Остаточна ліквідація гетьманства. Діяльність П.Рум'янцева на Лівобережній Україні. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація решток автономного устрою Гетьманщини. Історичне значення української козацької держави — Гетьманщини.

Південна Україна

Адміністративно-територіальний поділ та освоєння запорозьких земель Нової (Підпільненської) Січі. Ліквідація козацької республіки — Запорозької Січі. П.Калнишевський. Історичне значення Запорозької Січі. Доля запорожців після ліквідації Запорозької Січі. Участь українських козаків у російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст. Заселення Південної України.

Кримське ханство у XVIII ст. Особливості суспільно-політичного, соціально-економічного розвитку Криму. Культура і побут кримсько-татарського народу. Приєднання Криму до Росії.

Тема 2. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII ст.

Розвиток культури України в другій половині XVIII ст.

Особливості розвитку культури. Освіта. Внесок Києво-Могилянської академії в культурно-освітній розвиток. Книгодрукування та розвиток літератури. Розвиток філософських ідей. Г.Сковорода. Природничі науки. Музика. А.Ведель. М.Березовський. Д.Бортнянський. Театр. Архітектура. Бароко. А.С.Ковнір. І.Григорович-Барський. Скульптура. Графіка. Живопис.

Тема 3. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII — У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Включення українських земель до складу Російської імперії

Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель. Чисельність населення та його етнічний склад. Національне і соціальне становище українців.

Надніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст.

Україна в російсько-турецькій війні 1806 — 1812 років. Російсько-французька війна 1812 р. і Україна. Україна в планах Наполеона. Місце України в російсько-турецькій війні 1828 — 1829 рр. Азовське козацьке військо.

Економічне становище в першій половині XIX ст.

Стан сільського господарства й розвиток аграрних відносин. Початок промислової революції. Українські промисловці. Міста. Зростання морських портів. Розвиток внутрішньої торгівлі. Місце України в зовнішній торгівлі Російської імперії.

Початок національного відродження наприкінці XVIII — на початку XIX ст.

Національна ідея в суспільно-політичному русі України. Заходи українського дворянства щодо відновлення автономії України. Місія В.Капніста в Берліні. Новгород-Сіверський гурток. “Історія Русів”. Українське культурне відродження на Слобожанщині.

Російський визвольний та польський національно-визвольний рухи на українських землях у 20 — 30 рр. XIX ст.

Масонство в Україні. Україна в програмних документах декабристів. Повстання Чернігівського полку. Пропаганда вольнолюбних ідей у навчальних закладах. Польське повстання 1830 — 1831 рр. та Україна.

Український національний рух наприкінці 40-х рр. XIX ст. Кирило-Мефодіївське братство

Утворення Кирило-Мефодіївського братства. Програмні документи й громадсько-політична діяльність братчиків. Значення Кирило-Мефодіївського товариства для розгортання національно-визвольного руху. Місце Т.Шевченка в українському національному відродженні.

Соціальна боротьба в першій половині XIX ст.

Характер політики російського царизму щодо України. Посилення національного та соціального гніту. Форми й характер протесту українського населення. Найбільші заворушення козаків, селян та військових поселенців. Селянські виступи під проводом У.Кармелюка. “Київська козаччина” 1855 р.

Тема 4. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НАПРИКІНЦІ XVIII — У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Включення західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії

Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ. Чисельність населення та його етнічний склад. Політика австрійського уряду щодо українців. Реформи Марії Терезії та Йосифа II.

Соціально-економічне становище та соціальні рухи

Стан сільського господарства. Промислове виробництво. Торгівля. Селянські виступи в Галичині, на Буковині, в Закарпатті.

Українське національне відродження наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст.

Поширення ідей Просвітництва. Пробудження національного життя. Поширення української національної ідеї в середовищі греко-католицьких священників. “Руська трійця”, її діяльність. М.Шашкевич. “Русалка Дністрова”. Значення “Руської трійці” для розгортання національно-визвольного руху.

Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях під час революції 1848 — 1849 рр. у Австрійській імперії

Утворення та діяльність Головної руської ради. “Зоря Галицька”. Рух за національно-територіальну автономію Східної Галичини. “Руський Собор”. Перший з’їзд діячів української культури та науки у Львові. Українське питання на Слов’янському з’їзді у Празі. Вибори до австрійського парламенту. Визвольний рух на Буковині та в Закарпатті. Селянське повстання під проводом Л.Кобилиці. Наслідки та значення подій 1848 — 1849 рр. на західноукраїнських землях.

Тема 5. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІНЦЯ XVIII— ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX ст.

Особливості розвитку культури. Освіта. Відкриття вищих і середніх навчальних закладів у містах України. Наука. Праці з історії України: М.Бантиш-Каменського, М.Маркевича, М.Костомарова, М.Максимовича. Видатні українські вчені: М.Максимович, М.Остроградський. Нова українська література. І.Котляревський, Т.Шевченко, Г.Квітка-Основ'яненко, П.Гулак-Артемівський, Є.Гребінка, П.Куліш. Усна народна творчість. Кобзарі. Музика. Театр. Архітектура та містобудування. Живопис. Графіка.

Тема 6. НАДДНІПРЯНСЬКА УКРАЇНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Економічний розвиток. Формування ринкових відносин

Особливості соціально-економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 р. Кримська війна і загострення соціально-економічної ситуації. Селянська реформа в Україні. Реформи адміністративно-політичного управління 60 — 70-х років.

Економічна політика російського царизму в Україні в пореформений період. Аграрні відносини. Поширення вільнонайманої праці. Українські підприємці. Особливості індустріалізації в Україні. Міста. Розширення внутрішнього ринку. Торгівля.

Суспільно-політичний рух наприкінці 50 — в 60-х рр. Виникнення громад

Початок громадівського руху. Петербурзька громада. “Основа”. П.Куліш. Діяльність Київської та інших громад. В.Антонович. Валуєвський циркуляр. Польське повстання 1863 — 1864 рр. і Україна.

Суспільно-політичний рух у 70 — 90-х роках XIX ст.

Національна політика російського царизму щодо України. Відродження громадівського руху. Стара Київська громада. Заснування і діяльність “Південно-Західного відділу Російського географічного товариства”. “Київський телеграф”. Емський указ. М.Драгоманов, його діяльність за кордоном. Братство тарасівців. Створення Загальноукраїнської безпартійної організації (ЗУБО). Російський громадсько-політичний рух народників в Україні.

Тема 7. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Соціально-економічне становище. Формування ринкових відносин

Вплив аграрної реформи 1848 р. на розвиток економіки. Зміни в сільському господарстві. Початок трудової еміграції українців. Формування фабрично-заводської промисловості. Нафтові промисли в Бориславі й Дрогобичі. Розвиток торгівлі. Розвиток галицьких міст. Львів.

Суспільно-політичний розвиток у 60 — першій половині 70-х рр. XIX ст.

Суспільно-політична ситуація 50 — 60-х рр. Основні течії суспільно-політичного руху: москвофіли та народовці. Заснування і діяльність культурно-освітнього товариства “Просвіта” і Літературного товариства ім. Т.Шевченка.

Піднесення національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у другій половині 70 — 90-х рр. XIX ст.

Діяльність галицьких народовців у другій половині 70 — 80-х рр. Розгортання руху народовців на Буковині та в Закарпатті. Радикальний рух у Галичині. “Новоерівська” політика народовців. Утворення першої політичної партії в Україні (РУРП). Іван Франко, його роль у розвитку

суспільно-політичної думки. “Україна ірредента” Ю.Бачинського. Утворення УНДП та УСДП. Самостійницька позиція партій Західної України.

Тема 8. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.

Особливості розвитку культури. Освіта. Недільні школи в Наддніпрянській Україні. Діяльність у Галичині товариства “Просвіта”. Відкриття вищих навчальних закладів. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Наука. Створення Наукового товариства ім. Т.Шевченка, його творчий доробок. М.Грушевський — організатор української науки. І.Пулюй. В.Гнатюк. С.Томашевський. І.Горбачевський. Література. Драматургія. Архітектура та містобудування. Живопис. Музика. Народження національного гімну “Ще не вмерла України і слава, і воля”. Українські підприємці-благодійники.

Тема 9. НАДДНІПРЯНСЬКА УКРАЇНА НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Економічний розвиток

Основні галузі промисловості. Утворення монополістичних об'єднань. Економічна криза 1900 — 1903 рр. Розвиток сільського господарства. Посилення міграцій українських селян. Передвоєнне економічне піднесення. Економічний визиск України.

Створення українських політичних партій

Н.Наддніпрянський. Створення РУП — першої політичної партії в Україні. Самостійницька і автономіська течії в національному русі. “Самостійна Україна” М.Міхновського. Українська демократична партія. Українська радикальна партія. Є.Чикаленко. Б.Грінченко, С.Ефремов. Формування української соціал-демократії. М.Порш, С.Петлюра. Українська народна партія.

Україна напередодні та в роки російської революції 1905 — 1907 рр.

Наростання робітничого і селянського руху на початку ХХ ст. Події революції 1905 — 1907 рр. в Україні. Поступки царизму українству, активізація громадсько-політичного життя. Поява масових українських періодичних видань. Розгортання мережі товариств “Просвіта”. Початок процесу українізації освіти в Україні. Легалізація партій. Діяльність українських парламентських громад у I та II Державних думах.

Наддніпрянська Україна в 1907 — 1914 рр.

Земельна реформа П.Столипіна та її вплив на Україну. Посилення національного гніту. Насадження ідеологій російського великодержавного

шовінізму. Ставлення загальноросійських політичних партій до українського питання. Заборона використання української мови в навчальних закладах і адміністративних установах. Закриття “Просвіт”, українських громадських установ. Створення Товариства українських поступовців (ТУП). Столипінський циркуляр (1910). Незалежницька течія в українському русі. Д.Донцов. Молодоукраїнський напрямок у соціал-демократії. А.Жук.

Тема 10. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Соціально-економічний розвиток та політичне становище

Характер економіки західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії. Економічне і політичне становище українського населення. Розвиток кооперативного руху.

Наростання українського політичного руху

Цілі боротьби українців Галичини і посилення руху за їх досягнення. Діяльність політичних партій Західної України за реформу виборчої системи. Зв'язки з політичними й культурними колами Наддніпрянської України. Діяльність національних і спортивно-фізкультурних організацій “Сокіл” і “Січ”. Митрополит А.Шептицький та його роль у піднесенні національного життя в західноукраїнських землях.

Тема 11. КУЛЬТУРА УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Особливості розвитку культури. Освіта. Колегія П.Галагана. Література. О.Олесь, В.Винниченко, М.Коцюбинський, В.Стефаник. Наука. М.Грушевський. Д.Багалій. Б.Грінченко. А.Кримський. Ф.Вовк. Видатні вчені-природознавці. Українська преса та видавництва. Музеї. Театр. Архітектура. Музика. Живопис. Побут і звичаї українців. Церковне життя. Роль Української греко-католицької церкви в піднесенні національної свідомості населення Західної України.

10 КЛАС

Тема 1. УКРАЇНА В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Початок Першої світової війни

Українські землі напередодні війни. Плани Антанти і Троїстого союзу щодо України. Заснування Головної української ради у Львові. Створення Союзу визволення України. Формування легіону Січових стрільців. Ставлення до війни на Наддніпрянщині. Воєнні дії на території України 1914 р. Захоплення російськими військами Галичини та Північної Буковини.

Українські землі в 1915 — 1917 рр.

Воєнні дії на території України в 1915 — 1917 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни. Національний рух у Наддніпрянській і Західній Україні. Назрівання глибокої економічної та політичної кризи в Російській та Австро-Угорській імперіях.

Тема 2. УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

Початок Української революції

Україна напередодні 1917 р. Початок революції. Утворення Центральної Ради, її склад і політична програма. М.Грушевський. Початок українізації армії. Виникнення Вільного козацтва.

Проголошення автономії України. Наростання політичної боротьби в Україні у липні — жовтні 1917 р.

Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. Український національний Конгрес. II Всеукраїнський військовий з'їзд. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального секретаріату. В.Винниченко. II Універсал Центральної Ради. Збройний виступ самостійників.

“Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду на Україні”. Послаблення позицій Центральної Ради. Здобутки і прорахунки Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці. Корніловський заколот і Україна.

Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом Росії. “Демократична нарада” і позиція Центральної Ради. З'їзд народів Росії в Києві.

Проголошення Української Народної Республіки

Підсумки виборів до Установчих зборів в Україні. Тактика більшовиків в Україні. Встановлення контролю Центральної Ради над Києвом. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки. Досягнення і невдачі Центральної Ради у зовнішній політиці.

Війна радянської Росії з Українською Народною Республікою. Проголошення незалежності УНР

Ультиматум російського Раднаркому і початок війни більшовиків із Центральною Радою. Проголошення у Харкові радянської влади. Похід більшовицьких військ на Київ. Біл під Крутами.

IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР.

Перша спроба радянізації України. Регіональні “республіки”. Ставлення населення до політичних сил в Україні.

Тема 3. УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1918 — 1920)

Українська держава

Мирний договір у Брест-Литовську. Вступ німецько-австрійських військ в Україну. Конфлікт Центральної Ради з німецько-австрійською адміністрацією і консервативними колами України. Прийняття Конституції УНР. Гетьманський переворот. Причини падіння Центральної Ради.

Гетьман П.Скоропадський і його уряд. Внутрішня та зовнішня політика Української держави.

Ставлення політичних партій до гетьманського режиму. Селянські повстання влітку і восени 1918 р. Анулювання РСФРР Брестського миру та наслідки цієї акції для України.

Директорія УНР

Утворення Директорії. Відновлення УНР. Політичний курс Директорії. С.Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на Півдні України.

Розклад армій УНР. Активізація військових дій радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії.

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР)

Проголошення ЗУНР. Є.Петрушевич. Організація держави на західноукраїнських землях. Злука УНР і ЗУНР.

Польсько-український конфлікт. Створення Української Галицької армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Причини поразки ЗУНР.

Поглинення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами.

Політика радянського уряду в Україні у 1919 році

Формування більшовицького режиму в Україні. Х.Раковський. Політичний курс більшовиків в Україні у 1919 р. Націоналізація промисловості. Аграрна реформа. Продовольча диктатура, її суть.

Селянські виступи. Становище українських партій.

Україна в другій половині 1919 року

Наступ білогвардійців в Україні. Контрнаступ об'єднаних українських армій. Поразка армії УНР.

Денікінський режим. Боротьба в білогвардійському підпіллі. Контрнаступ радянських військ і поразка денікінців.

Україна на початку 1920 року

Відновлення більшовицького режиму. Формальне визнання радянською Росією незалежності УСРР. Всеукраїнським. Вибори до рад.

Відновлення політики “воєнного комунізму” в економіці та суспільному житті.

Напрямки комуністичного руху в Україні (КП(б)У, УКП (б), УКП).

Варшавська угода та її наслідки

Більшовицько-польська війна і Україна. Варшавська угода між УНР і Польщею. Наступ польсько-українських військ і взяття Києва. Польський режим і ставлення до нього населення. Відступ польсько-українських військ. Ризький мир. Припинення боротьби регулярних українських військ.

Розгром військ Врангеля і махновців

Початок наступу військ Врангеля. Україна у планах Врангеля. Поразка врангелівців. Терор у Криму. Розгром махновського руху.

Культура і духовне життя в Україні 1917 — 1920 років

Чинники розвитку культури в 1917 — 1920 рр. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Загальноосвітня школа за Центральної Ради, Гетьманату П.Скоропадського, Директорії. Освітня політика більшовиків.

Стан науки. Відкриття Української Академії наук (УАН) і національних університетів у період Української держави.

Нові тенденції в розвитку культури. Визначні українські письменники. Театральне, музичне і хорове мистецтво та їх кращі представники. Українська Академія мистецтв. Радянський план монументальної пропаганди і початок його виконання. Ставлення більшовиків до старовини.

Тема 4. УКРАЇНЬКА СРР В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (1921 — 1928)

Економічне і соціальне життя в роки непу

Внутрішнє і міжнародне становище. Політична криза на початку 1921 р. Державний статус України в 1921 — 1922 рр. Юридичне оформлення Союзу РСР. Статус УСРР у складі Радянського Союзу. Ставлення політичних сил і населення України до її членства в СРСР.

Неп і особливості його впровадження в Україні.

Причини і масштаби голоду 1921 — 1923 рр. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим.

Наслідки нової економічної політики. Відбудова народного господарства. Початок курсу на індустріалізацію.

Культура і духовне життя в роки непу

Політика більшовиків у царині культури. “Українізація” (коренізація). Г.Гринько, О.Шумський, М.Скрипник. Опір “українізації”.

Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих.

Література і мистецтво. Українське національне відродження в літературі та його провідники. С.Єфремов. Літературно-художні об'єднання. Літературна дискусія 1925 — 1928 рр. М.Хвильовий. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О.Довженко.

Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ).

Тема 5. РАДЯНСЬКА МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ (1929 — 1938)

Сталінська індустріалізація України

Перехід до форсованої індустріалізації. Директивне господарювання.

Результати перших п'ятирічок. Промисловість України напередодні Другої світової війни.

Суцільна колективізація в Україні

Перехід до прискореної колективізації. Доля приватних сільських господарів та їхніх господарств.

Зміна ставлення радянської держави до заможного селянства. “Ліквідація куркульства як класу”.

Голодомор 1932 — 1933 років в Україні

Причини й передумови голодомору. “Закон про п'ять колосків”. Посилення “хлібозаготівель” та їх суть. Масштаби та наслідки голодомору.

Громадсько-політичне життя

Зміни в соціальному складі населення. Соціальні деформації. Конституція УРСР 1936 р.

Судові процеси. “Шахтинська справа”. “Спілка визволення України”. Масові репресії та їх жертви.

Стан культури в Україні у 30-ті роки

Становище у галузі освіти. Наука. Діяльність Академії наук. Видатні досягнення українських учених. Труднощі в розвитку науки.

Художня література і мистецтво. “Розстріляне відродження”. Театральне мистецтво. Доля кобзарства і лірництва.

Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і знищення храмів, культового майна і споруд.

Тема 6. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В 1921 — 1938 рр.

Українські землі у складі Польщі

Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель (Волинь, Полісся, Підляшшя) і українського населення.

Характер промисловості. Українська кооперація. Аграрні відносини. Економічне становище населення.

Створення УВО та її діяльність. Є.Коновалець. “Пацифікація”.

Політичні партії у Східній Галичині (Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Компартія Західної України (КПЗУ).

Організація українських націоналістів (ОУН). Методи діяльності ОУН. С.Бандера. Інтегральний націоналізм. Д.Донцов.

Українські землі у складі Румунії

Поглинення українських земель Румунією. Характер політики румунського уряду щодо українців. Татарбунарське повстання. Політичні партії на українських землях. Українська національна партія.

Закарпаття у складі Чехословаччини

Входження Закарпаття до складу Чехословаччини. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільська течія. Надання автономії Карпатській Україні. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин.

11 КЛАС

Тема 1. УКРАЇНА ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1939 — 1945)

Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі

Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Таємний протокол до нього. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України; включення останньої до складу СРСР і воз'єднання з Українською РСР. Входження Бессарабії та Північної Буковини до СРСР. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і придунайських українських земель.

Радянізація західних областей України.

Окупація України військами Німеччини та її союзників

Напад Німеччини на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Україна в планах окупантів. Відступ Червоної армії.

Мобілізаційні заходи 1941 р. в Україні. Евакуація в східні райони СРСР.

Оборонні бої влітку — восени 1941 р. Поразка Південно-Західного фронту. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом. Продовження наступу німецьких військ на Півдні.

Окупаційний режим і розгортання руху Опору в Україні

Розчленування України, план “Ост”. Нацистський “новий порядок”. Концтабори і масові розстріли. Голокост. Економічне пограбування України. Вивезення працездатного населення на примусові роботи до Німеччини.

Розгортання руху Опору та його течії в Україні. Радянське підпілля і партизанський рух 1941 — 1942 рр. Оунівське підпілля 1941 — 1942 рр. Створення Української повстанської армії (УПА).

Україна 1943 р.

Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок вигнання окупантів з України. Курська битва. Продовження наступу на Лівобережжі. Падіння “Східного валу”. Мобілізаційні заходи 1942 — 1943 рр., їх особливості та наслідки.

Боротьба з ворогом на окупованій території. Діяльність радянських партизанських загонів і підпілля. Політична еволюція ОУН. Стосунки між радянськими та польськими партизанами, УПА і Армією Крайовою.

Евакуйовані підприємства в тилу. Героїчна праця українців. Внесок українських учених і діячів освіти та культури в Перемогу.

Україна на завершальному етапі війни (1944 — 1945)

Січнево-лютневий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ Українських фронтів. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен. Завершення вигнання окупантів з України.

Завершальний етап боротьбу в тилу. Радянський партизанський рух. ОУН та УПА на завершальному етапі війни. Становище в західних областях України. 9 травня — День Перемоги. Завершення Великої Вітчизняної війни.

Втрати України в роки війни.

Культура України в роки війни

Освіта. Наука. Українська преса. Евакуація вузів та їх діяльність у радянському тилу.

Література і мистецтво. Внесок представників творчої інтелігенції у перемогу над Німеччиною та її союзниками.

Тема 2. ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА І РОЗВИТОК УКРАЇНИ В 1945 — НА ПОЧАТКУ 50-х рр.

Україна в період повоєнної відбудови

Внутрішньополітичне та економічне становище України. Адміністративно-територіальні зміни. УРСР — співзасновниця Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій.

Перехід до мирного будівництва. Особливості відбудови промисловості. Післявоєнне село.

Голод 1946 — 1947 рр., його причини, масштаби й наслідки. Матеріальне становище населення.

Радянізація західних областей України

Відновлення радянської влади в західних областях України. Колективізація західноукраїнського села. Доля Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Боротьба ОУН та УПА. Р.Шухевич (Тарас Чупринка). Операція “Вісла”. Наслідки радянізації.

Культурне життя в Україні у другій половині 40 — на початку 50-х рр.

Відбудова системи освіти. Впровадження обов'язкового семирічного навчання дітей. Наука. Розгром генетики та “лисенківщина” в Україні.

Розвиток літератури і мистецтва. Становище творчої інтелігенції. Боротьба влади з “космополітизмом”.

Тема 3. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ (1953 — 1964)

Україна на початку 50-х рр.

Внутрішньополітичне становище України на початку 50-х рр. Початок десталінізації в Україні.

Входження Кримської області до складу УРСР. Стан промисловості. Укрупнення колгоспів.

Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні 1953 — 1964 рр.

XX з'їзд КПРС і Україна. Початок політичних реабілітацій. Наростання опору десталінізації з боку сталінських сил.

Масштаби демократизації державного життя. Ставлення в суспільстві до діяльності М.Хрущова. Робітничі виступи. Позиція вищого партійного керівництва України при усуненні М.Хрущова від влади. Л.Брежнєв і Україна. Розширення повноважень України у складі СРСР.

Стан економіки України наприкінці 50 — у першій половині 60-х років

Раднаргоспи, їх вплив на економічний розвиток України. Розвиток машинобудування. Стан легкої та харчової промисловостей.

Аграрна політика наприкінці 50 — у першій половині 60-х рр. Обмеження індивідуальної трудової діяльності селянства. Рівень життя населення. Стан продовольчого і товарного забезпечення.

Культура і духовне життя в Україні

Ідеологізація культурного життя. Посилення русифікації.

Науково-технічна революція і наука в Україні. Розвиток кібернетики. Стан суспільних наук.

Початок десталінізації та поживлення літературно-мистецького життя. “Відлига”. “Шістдесятники”. В.Симоненко, Л.Костенко, Є.Сверстюк, І.Світличний, І.Драч та ін. Музичне мистецтво. Живопис, архітектура, театр.

Національно-визвольний рух в Україні у післявоєнний час

“Українська робітничо-селянська спілка”. Л.Лук'яненко. І.Кандиба. Клуб творчої молоді у Києві. А.Горська. В.Чорновіл. Стаття І.Дзюба “Інтернаціоналізм чи русифікація?”.

Тема 4. УКРАЇНА У ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ (СЕРЕДИНА 60 — ПОЧАТОК 80-х рр.)

Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні

Ідеологічні орієнтири партійно-державного керівництва та їх ілюзорність. Зростання всевладдя комуністичної партії. Криза партійно-державного керівництва в СРСР і УРСР. Дві лінії в українському керівництві: націонал-комуністична і проімперська. Усунення П.Шелеста. В.Щербицький. Політико-правовий статус України у складі СРСР. Конституція УРСР 1978 р.

Стан економіки України та визрівання економічної кризи

Спроби реформування економіки в другій половині 60-х років та причини її невдач.

Особливості індустріального розвитку УРСР. Економіка України в загальносоюзному комплексі. Визрівання економічної кризи. Деструктивні процеси на селі.

Етносоціальні процеси та рівень життя населення

Зміни чисельності, соціального та національного складу населення України. Рівень життя трудящих мас. Шляхи розв'язання житлової проблеми. Здобутки і проблеми розвитку соціальної сфери. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури.

Опозиційний рух

Причини активізації опозиційного руху в другій половині 60 — на початку 70-х років. В.Стус. М.Руденко. О.Тихий. М.Литвин. В.Марченко. Форми діяльності дисидентів. Репресії проти правозахисників. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС) та її діяльність. Релігійне дисиденство. В.Романюк. Посилення переслідувань опозиції наприкінці 70 — на початку 80-х років.

Культура і духовне життя

Народна освіта. Русифікація в Україні. Середня спеціальна та вища школа. Становище науки: здобутки і проблеми. Зростання ідеологічного тиску на освіту і науку. Розвиток літератури. Формування опозиційних напрямків і репресії щодо письменників. Основні тенденції розвитку українського мистецтва. Наступ тоталітаризму на українську культуру.

Тема 5. РОЗПАД РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ І ВІДРОДЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Перебудова в Радянському Союзі й Україна

Необхідність суспільних перетворень. Прихід до влади М.Горбачова. Початок “перебудови”, її особливості в Україні. Поглиблення перебудовчих процесів і падіння авторитету компартії

України. Чорнобильська катастрофа — національна трагедія України. Наростання економічної кризи в Україні у першій половині 80-х років.

Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х років

Провал політики прискорення. Спроби реформування економіки наприкінці 80-х років, причини її невдач. Фінансове становище і рівень життя населення. Загострення економічної кризи у 1989 — 1990 роках. Неспроможність союзних структур здійснювати ефективне управління економікою республіки.

Розгортання національно-визвольного руху в Україні

Загострення національного питання в СРСР у другій половині 80-х років. Активізація національного руху в Україні. Формування національних громадських організацій і об'єднань.

Початок релігійного відродження. Активізація діяльності заборонених церков. Розгортання робітничого руху. Шахтарський страйк 1989 р. Формування Народного руху України.

Спроби політичних реформ і зростання активності українського суспільства

Реформи в політичній системі СРСР. Гласність і лібералізація. Політичні зміни в Україні. Зростання народної ініціативи. Мітинги та демонстрації. Формування багатопартійної системи. Розклад компартії України. Демплатформа.

Формування передумов незалежності України

Політичні передумови суверенізації. Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Політична конфронтація восени 1990 р. Провал спроб збереження федерації радянських республік. Суверенізація України.

Здобуття Україною незалежності

Суспільно-політичні процеси у першій половині 1991 року. Спроби державного перевороту в СРСР 19 серпня 1991 р. ДКНС і Україна. Проголошення незалежності України.

Референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Розпад СРСР.

Тема 6. УКРАЇНА В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Початок державотворчих процесів

Об'єктивна необхідність державотворення. Особливості розбудови законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. Л.Кравчук — Президент України. Формування місцевих органів влади і самоврядування.

Проблеми розбудови української державності. Дострокові вибори в 1994 р. Президента та Верховної Ради України.

Державотворчі процеси в Україні в 1994 — 2001 рр.

Вибори 1994 р. Л.Кучма — Президент України. Діяльність нового складу Верховної Ради. Вибори до Верховної Ради України 1998 р. Президентські вибори 1999 р. Формування більшості у Верховній Раді. Всеукраїнський референдум (квітень 2000 р.).

Конституційний процес в Україні. Конституція України 1996 р.

Конституційний процес наприкінці 80 — у першій половині 90-х років: здобутки, проблеми. Конституційний договір 1995 р. Прийняття Конституції України (1996 р.)

Економічне життя України в першій половині 90-х років

Зміни умов розвитку економіки після розпаду СРСР. Спроби реформування економіки і причини їх невдач. Становлення індустріального комплексу та аграрного виробництва. Роздержавлення, приватизація та фінансова система України. Загострення економічної кризи.

Сучасний стан, проблеми української економіки та пошук шляхів їх розв'язання

Основні тенденції розвитку української економіки в другій половині 90-х років. Фінансова та макроекономічна стабілізація. Суперечності здійснення аграрної реформи. Проблеми і прорахунки у реформуванні економіки. Пошуки шляхів виходу з економічної кризи.

Етносоціальні процеси та рівень життя населення України

Демографічні зміни. Падіння рівня життя населення. Соціальна диференціація суспільства. Стан навколишнього середовища. Міжнаціональні відносини. Етнічні меншини України.

Духовне розкріпачення і початок національного відродження. Релігійне життя України в умовах незалежності

Історичні передумови духовного розкріпачення. Повернення історичної пам'яті народу. Зростання соціальної активності інтелігенції. “Закон про мови” та проблеми його реалізації.

Релігійне життя на початку 90-х років. Розкол українського православ'я та його наслідки. Особливості релігійного життя в Україні на межі тисячоліть.

Культурні процеси в незалежній Україні

Історичні умови розвитку культури. Стан та проблеми освіти. Реформування освітньої сфери. Наука незалежної України. Українська література. Здобутки мистецтва. Фізична культура, спорт. Проблеми розвитку української культури та пошук шляхів їх подолання.

Зовнішня політика та міжнародні зв'язки незалежної України

Вихід України на міжнародну арену. Основні принципи зовнішньої політики. Ядерне роззброєння. Участь у діяльності міжнародних організацій. Співробітництво незалежної України з іноземними державами.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

7 клас

- *Лях Р.Д., Темірова Н.Р.* Історія України. З найдавніших часів до середини XIV століття: Підручник для 7-го класу середньої школи. — К.: Генеза, 1995. — 120 с.
- *Лях Р.Д., Темірова Н.Р.* Історія України. З найдавніших часів до середини XVI ст.: Підручн. для 7-го кл. серед. шк. — К.: Генеза, 2000. — 320 с.

8 клас

- *Швидько Г.К.* Історія України (XIV — XVIII ст.) [пробний підручник для 8 класу середньої школи]. — К.: Генеза, 1996. — 304 с.
- *Швидько Г.К.* Історія України. XVI — XVIII століття. Підручник для 8 класу середньої школи. — К.: Генеза, 1997. — 384 с.

9 клас

- *Сарбей В.Г.* Історія України (XIX — початок XX ст.): [Пробний підручник для 9 класу]. — К.: Генеза, 1994. — 224 с.
- *Сарбей В.Г.* Історія України (XIX — XX ст.): Підручник для 9 класу середньої школи. — К.: Генеза, 1996. — 248 с.
- *Турченко Ф.Г., Морозко В.М.* Історія України (кінець XVIII — початок XX століття): Підручник для 9 класу середньої школи. — К.: Генеза, 2000. — 424 с.

10 клас

- *Турченко Ф.Г.* Новітня історія України. Частина перша. (1917 — 1945 рр.): Підручник для 10-го класу середньої школи. — К.: Генеза, 1994. — 344 с.
- *Турченко Ф.Г.* Новітня історія України. Частина перша. 1917 — 1945. 10 клас: Підручник для середньої загальноосвітньої школи. Видання 2-е, виправлене та доповнене. — К.: Генеза, 2000. — 384 с.
- Хрестоматія з новітньої історії України (1917 — 1945 рр.). Навчальний посібник для 10 класу середньої школи / Упорядники Падалка С.С., Панченко П.П., Теплоухова Н.Г., Турченко Ф.Г. — К.: Генеза, 1998. — 400 с.

11 клас

- *Турченко Ф.Г., Панченко П.П., Тимченко С.М.* Новітня історія України. Частина друга (1945 — 1995 рр.): Підручник для 11-го класу середньої школи. — К.: Генеза, 1995. — 312 с.

- *Турченко Ф.Г., Панченко П.П., Тимченко С.М.* Новітня історія України (1945 — 1998 рр.): Підручник для 11-го класу середньої школи. — К.: Генеза, 2000. — 304 с.
- *Історія України ХХ століття. Білети та відповіді. 11 клас / Авторі-упорядники: Гісем О.В., Щербина В.М.* — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2001. — 72 с.
- *Історія: завдання та тести (частина І). Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів.* — К.: Генеза, 1993. — 96 с.
- *Історія: завдання та тести (частина ІІ). Посібник-довідник для вступників до вищих навчальних закладів.* — К.: Генеза, 1993. — 345 с.

Додаткова:

- *Андрущенко В. М., Федосов В. М.* Запорозька Січ як український феномен. — К., 1995.
- *Баран В. К.* Україна після Сталіна: Нариси історії 1953 — 1985 рр. — Львів, 1992.
- *Бойко О. Д.* Історія України у ХХ столітті (20 — 90-ті роки): Навч. посібник. — Ніжин, 1994.
- *Бойко О. Д.* Україна 1991 — 1995 рр.: Тіні минулого чи контури майбутнього? (Нариси з новітньої історії). — К., 1996.
- *Верига В.* Нариси з історії України (кінець ХVІІІ — початок ХХ ст.). — Львів, 1996.
- *Голобуцький В.* Запорозьке козацтво. — К., 1994.
- *Грабовський С., Ставроян С., Шкляр Л.* Нариси з історії українського державотворення. — К., 1995.
- *Грицак Я.* Нариси історії України: Формування модерної української нації. ХІХ — ХХ століття. — К., 1996.
- *Грушевський М.* Ілюстрована історія України. — К., 1992.
- *Гунчак Т.* Україна: Перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. — К., 1993.
- *Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В.* Сталінізм на Україні (20 — 30-ті роки). — К., 1991.
- *Довідник з історії України / За ред. І. З. Підкови, Р. М. Шуста: У 3-х т.* — К., 1996-1999.
- *Довідник з історії України: У 2-х т.* — К., 1993, 1995.
- *Дорошенко Д.* Нарис історії України: У 2-х т. — К., 1992.
- *Жуковський А., Субтельний О.* Нарис історії України. — Львів, 1992.
- *Історія України в особах (ІХ — ХVІІІ ст.).* — К., 1993.
- *Історія України в особах (ХІХ — ХХ ст.).* — К., 1995.
- *Історія України. Курс лекцій: В 2-х кн.* — К., 1992.

- Історія України. — Львів, 1996.
- Історія України: Навч. посібник. — К., 1997.
- Історія України: Нове бачення: У 2-х т. — К., 1995.
- Короткий довідник з історії України / І. Ф. Курас, М. О. Багмет, І. І. Федьков та ін. — К., 1994.
- *Котляр М., Кульчицький С.* Довідник з історії України. — К., 1996.
- *Крип'якевич І.* Історія України. — Львів, 1992.
- *Крушинський В. Ю., Левенець Ю. А.* Історія України: Події. Факти. Дати. — К., 1993.
- Малий словник історії України. — К., 1997.
- Минуле України: Відновлені сторінки. — К., 1991.
- *Наливайко Д.* Козацька християнська республіка. — К., 1992.
- Нариси історії українського національного руху. — К., 1994.
Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи. Навчальний посібник. К., Знання, 2005, 2006. .
- *Субтельний О.* Україна: Історія. — К., 1994.
- *Турченко Ф. Г., Панченко П. П., Тимченко С. М.* Новітня історія України. 1945 — 1995. — К., 1995.
- Українська державність у ХХ столітті. — К., 1996.
- *Шаповал Ю. І.* Україна 20 — 50-х років: Сторінки ненаписаної історії. — К., 1993.